

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף יח

(בעמוד הקודם)

ת"ש הידוס אינו מועד וכו': תרנגול שרקד ושבר כלים, נחלקו הדעות האם הוא מועד לכך או לא.

קושיא: הידוס סלקא דעתך? וכי מדוע שהוא לא יהיה מועד להידוס? אלא בהכרח שכוונת הברייתא לתרנגול שהידס וגלגל את הכלי למקום אחר ושם הוא נשבר, ועל כך נחלקו התנאים בברייתא. דהיינו המחלוקת היא האם הולכים בתר מעיקרא וחייב נזק שלם (כמו ב'רגל'), או בתר שבירת הכלי וחייב חצי נזק (כמו ב'צרורות').

דחייה: לא, בהתיז צרורות: כוונת הברייתא לתרנגול שהידס והתיז צרורות ששברו כלים, והמחלוקת היא האם בצרורות משלם חצי נזק או נזק שלם, וכמחלוקת רבנן וסומכוס.

ת"ש תרנגולין שהיו מחטטין וכו': בגלל שהם ניקרו את החבל הדלי התגלגל ונשבר, ואם כן זהו ממש המקרה שעליו דיבר רבא. ועל כך אומרת הברייתא שמשלם נזק שלם!

דחייה: תרגמא אחבל: הברייתא התכוונה שמשלם נזק שלם על החבל שניקרו, ולא על הדלי.

קושיא: והא חבל משונה הוא: הרי תרנגול לא רגיל לאכול חבל, והיזק משונה הוא תולדה של קרן, ואם כן הוא אמור לשלם רק חצי נזק.

תירוץ: דמאוס בלישה: החבל מלוכלך בבצק, ולכן דרכו של התרנגול לאכול אותו.

דחייה: והא נשבר דלי קתני: הרי הברייתא אומרת במפורש שנשבר הדלי, ואם כן התשלום של 'נזק שלם' הולך גם על הדלי.

אלא סומכוס היא: אין ראייה מהברייתא שהולכים בתר מעיקרא, כי ניתן לומר שהולכים בתר שבירת הכלי והסיבה שמשלם נזק שלם כי הברייתא היא אליבא דסומכוס הסובר שצורות משלם נזק שלם.

קושיא: **אי סומכוס אימא סיפא:** בהמשך של הברייתא הזו כתוב שאם ניתז שבר מהכלי הראשון על כלי אחר וגם הוא נשבר - על הכלי הראשון משלם נזק שלם ועל הכלי השני חצי נזק. והרי אם הברייתא הזו הולכת לפי סומכוס, היה עליו לשלם גם על הכלי השני נזק שלם, שהרי לשיטתו בצורות משלם נזק שלם.

וכי תימא: ואם תאמר שסומכוס מחלק בין 'כוחו' (הכלי הראשון שנשבר מהגלגול שנבע מכוחו) ל'כוח כוחו' (הכלי השני שנשבר מהכוח של החתיכה שנשברה מהכוח שלו ששבר את הכלי הראשון), וכל מה שהוא סובר שצורות משלם נזק שלם זה רק בכוחו, אבל ב'כוח כוחו' הוא מודה שמשלם חצי נזק.

אי אפשר לומר כן. משום שרוב אשי הסתפק מה הדין 'כוח כוחו' לסומכוס. ולפי מה שאמרנו היה רב אשי צריך לפשוט מהברייתא את הספק שלו, ולומר שלסומכוס כח כוחו אינו כמו כוחו. ומכיון שהוא לא פשט כן, בהכרח שאי אפשר לפרש כך את הברייתא!

אלא לאו רבנן היא: אלא בהכרח שהברייתא אליבא דרבנן וכמו שאמרנו בתחילה. ואם כן יש ראייה לספק של רבא שבתר מעיקרא אזלינן.

דחייא: **אמא רב ביבי בר אביי:** הבריתא מדברת באופן שהתרנגול שחטט בחבל ממשיך ומגלגל את הכלי עד שהוא נשבר, ולכן אין זה 'כוחו', וברור שהוא צריך לשלם נזק שלם.

(ואמנם ממשיכה המשנה ואומרת, שאם ניתז שבר מהכלי שהתרנגול שובר בגופו, והשבר שבר כלי אחר - זהו צורות שמשלם חצי נזק ואליבא דרבנן).

*

בעי רבא חצי נזק צורות: האם משלם את הנזק מגופו של השור (ואז אם הוא שווה פחות מהחצי נזק הוא לא צריך לשלם יותר), או שמשלם מ'העלייה' כלומר מנכסיו המעולים (ואז גם אם השור שווה פחות עליו להשלים את היתרה מביתו).

מגופו משלם - דלא אשכחן וכו': בכל האבות נזיקין משלם נזק שלם מהעלייה, חוץ מקרן תמה שמשלם חצי נזק מגופו של השור. ההבדל בין כל האבות לקרן

תמה: שכולם מזיקים כדרכם, ואילו קרן תמה מזיקה בצורה משונה ולא רגילה. החידוש ב'צרות' הוא שאפילו שהיא מזיקה בצורה רגילה, הלכה למשה מסיני שמשלם רק חצי נזק.

צדדי הספק: האם משלם מגופו - בגלל שהוא משלם חצי נזק ולכן הוא דומה לתם שמשלם מגופו, ולא מצאנו תם שמשלם חצי נזק מהעלייה. או שמשלם מהעלייה - בגלל ש'צרות' זה נזק שהבהמה עושה כדרכה ולכן היא דומה לשאר אבות נזיקין, ולא מצאנו נזק שנעשה כדרכו ומשלם מגופו (אלא רק בקרן תם שהוא משונה משלם מגופו).

ת"ש הידוס אינו מועד וי"א הרי זה מועד: הגמרא מבארת שלא יתכן לפרש את הברייתא כפשוטה שמדובר בהידוס בלבד, אלא בהכרח שמדובר שהתרנגול הידוס זרק אבן ששברה כלי, דהיינו שהזיק בצרות. ועל זה נחלקו התנאים: למ"ד אינו מועד הוא נחשב כמותם שמשלם מגופו ולמ"ד הרי זה מועד כלומר הוא כמו מועד לגבי זה שהוא משלם מהעלייה (אע"פ שהוא משלם רק חצי נזק). וא"כ נמצא שהספק של רבא תלוי במחלוקת.

דחיה: לא, בפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי: הם לא חולקים מהיכן משלם, אלא הם חולקים כמה משלם: האם 'צרות' משלם נזק שלם או חצי נזק. וכלומר שהם חולקים במחלוקת רבנן וסומכוס בצרות.

ת"ש הכלב שנטל חררה: כלב שלקח עוגה האפיה על גבי גחלים והלך איתה אל הגדיש, אכל את החררה והניח את הגחלים על הגדיש והדליק את הגדיש. אכילת החררה היא אב של 'שן' ומשלם על כך נזק שלם. ואילו הדלקת הגדיש היא 'צרות', כי הוא לא מדליק את כל הגדיש בגופו אלא מדליק אותו במקום אחד והאש מתפשטת מכוחו לשאר המקומות, ולכן זה נחשב כ'צרות' ומשלם חצי נזק. ונאמר על כך בברייתא שאת החצי נזק משלם מגופו. ראייה שצרות משלם מגופו!

דחיה: ותסברא: הרי רבי אלעזר חולק בברייתא (על רבנן שבמשנה הנ"ל של כלב) וסובר שמשלם על הגדיש נזק שלם. ואם מדובר בצרות (ורבי אלעזר יסבור כסומכוס שמחייב בצרות נזק שלם, אבל) - לא יתכן שרבי אלעזר יחייב נזק שלם מגופו! כי לא מצאנו בשום מקום שמשלם נזק שלם מגופו אלא רק מהעלייה.

(הרחבת הדברים: כל הספק של רבא היה בדעת רבנן שמשלם חצי נזק, האם זה דומה לשור תם שמשלם חצי נזק מגופו או לא. אבל לדעת דסומכוס שמשלם נזק

שלם והיינו שלדעתו צרורות נחשב כמו מועד, לא היה צד לרבא שישלם אותו מגופו כי מדוע שישתנה דינו).

אלא: מדובר שהכלב עשה מעשה משונה בגחלת, דהיינו שלאחר שהוא אכל את החררה הוא לקח את הגחלת בפיו והניח אותה על הגדיש, ואם כן זהו 'צרורות משונה' כלומר בעצם זה לא 'צרורות' אלא 'קרן'. והיא בחצר הניזק (בשדה של חבירו) שנחלקו בזה רבנן ורבי טרפון האם קרן תמה (שהיא דבר משונה) בחצר הניזק - משלם חצי נזק או נזק שלם. לדעת רבנן חצי נזק, ולדעת רבי טרפון נזק שלם. ולדעת רבי טרפון משלם את הנזק מגופו. דהיינו אפילו שמשלם נזק שלם, מכיון שזה משונה משלם מגופו. ואם כן בזה נחלקו הדעות כאן. תנא קמא סובר כרבנן, ואילו רבי אלעזר סובר כרבי טרפון.

אבל אין ראייה לספק של רבא בצרורות רגילים שאינם דבר משונה, האם משלם מגופו או מהעלייה.

דחיה: **ולא היא:** ההסבר שאמרנו במשנה הזו (של כלב) שהוא נטל את הגחלת בפיו והזיק בצרורות משונה - אינו מוכרח. אלא ניתן עדיין לומר שמדובר בצרורות רגילים ולהוכיח ממנה בדעת רבנן שצרורות רגילים משלם מגופו. כי כל הסיבה שהעמדנו את המשנה בצרורות משונה (ובמחלוקת רבי טרפון ורבנן) - זה רק בגלל הקושיא מרבי אלעזר שאמר שמשלם נזק שלם מגופו (וזה לא יתכן אם לא בקרן תמה לכאורה). אמנם יש לתרץ בדרך אחרת:

רבי אלעזר סבר כסומכוס: המשנה מדברת באמת בצרורות רגילים (שהכלב לקח את הגחלת בצורה רגילה) והסיבה שרבי אלעזר אמר נזק שלם מגופו: נזק שלם - כי הוא סובר כסומכוס שעל צרורות משלם נזק שלם, ומגופו - כי הוא סובר כרבי יהודה ששור תם שנעשה מועד והוא משלם נזק שלם, בעצם נשאר בו החצי של התם שמשלם חצי נזק ומצטרף אליו עוד חצי של מועד, וכיחד משלם נזק שלם. והנפקא מינה: ששור תם משלם חצי נזק מגופו ואילו שור מועד משלם מהעלייה. ולכן לדעת רבי יהודה שור מועד משלם חצי נזק מגופו בגלל הצד תמות שבו, וחצי נזק משלם מהעלייה בגלל הצד מועד שבו.

ואם כן מה שאמרה הברייתא שלדעת רבי אלעזר משלם מהעלייה - כוונתה על החצי נזק של הצד תמות. והביאור בדברי הברייתא שלדעת רבי אלעזר משלם נזק שלם שחציו משלם מגופו.

אמר ליה רב סמא: כל מה שאמר רבי יהודה ש'צד תמות במקומה עומדת' זה רק במקרה שהשור היה תם בהתחלה שמשלם חצי נזק מגופו, ואחר כך הוא נעשה מועד - שאז הצד תמות שהיה לו מתחילה ממשיך הלאה. אבל כאן הרי הוא לא היה מעולם תם, כי מדובר בצרורות רגילים (שלדעת רבי אלעזר משלם נזק שלם).

אלא כי קאמר רבי אלעזר: מדובר כנ"ל (בצרורות רגילים), אלא שעשה כן הכלב שלוש פעמים והעידו בו שלוש פעמים, ונחלקו רבנן ורבי אלעזר האם יש העדאה לצרורות או לא. כלומר האם לאחר שהוא יעשה מועד לצרורות הוא ישלם נזק שלם או רק חצי נזק.

ואם כן רבי אלעזר סובר שיש העדאה לצרורות ומשלם נזק שלם, והוא סובר גם כרבי יהודה שצד תמות במקומה עומדת ולכן את החצי נזק של התמות משל מגופו וכנ"ל.

אלא הא דבעי רבא: אם כך, מדוע רבא הסתפק האם יש העדאה לצרורות או לא, והרי לפי דברינו נחלקו בזה רבנן ורבי אלעזר כנ"ל.

אמר לך רבא: כל הספק שלי הוא רק אליבא דרבנן החולקים על סמוכוס וסוברים שעל צרורות רגילים משלם חצי נזק. (והספק שלי: האם בגלל שמשלם חצי נזק זה דומה לקרן שאם יעידו בו ישלם נזק שלם, או שבגלל שהבהמה מזיקה כדרכה זה דומה לזן ורגל שלא שייך בהם העדאה). אבל כאן רבנן ורבי אלעזר בכרייתא באמת לא נחלקו במחלוקת רבנן וסמוכוס, אלא לכו"ע כסמוכוס שמשלם נזק שלם, ולא מדובר בצרורות רגילים אלא בצרורות משונה, ונחלקו במחלוקת רבי טרפון ורבנן: האם קרן תם בחצר הניזק משלם נזק שלם או חצי נזק וכנ"ל.

קושיא: אימור דשמעת ליה לרבי טרפון: אמנם שמענו את רבי טרפון שאמר שקרן תם בחצר הניזק משלם נזק שלם, אבל מנין לנו שמשלם מגופו?

תירוץ: אין. מהיכא מייתי לה? מקרן וכו': אכן אנו לומדים זאת מתוך דבריו. כי הסיבה שלדעת רבי טרפון קרן תם בחצר הניזק משלם נזק שלם - כי לומדים זאת בקל וחומר מקרן תם ברשות הרבים (כמובא לקמן במשנה דף כד ע"ב). ואם כן ישנו כלל 'דיו לבא מן הדין להיות כנידון' (= די לו לנלמד מקל וחומר להיות כמו המלמד שלו) כלומר כמו שבקרן תם ברה"ר משלם מגופו, כך גם בקרן תם בחצר הניזק משלם מגופו.

קושיא: **והא רבי טרפון לית ליה דיו**: הרי הסיבה שנחלקו רבנן על רבי טרפון במשנה שם, שקרן תם בחצר הניזק משלם חצי נזק - בגלל שאומרים 'דיו לבא מן הדין להיות כנידון' כלומר כמו שקרן תם ברה"ר משלם חצי נזק כך גם קרן תם ברשות הניזק משלם חצי נזק. ואם כן בהכרח שרבי טרפון שסובר שמשלם נזק שלם, חולק על כך וסובר שלא אומרים 'דיו וכו'', ואם כן מדוע משלם מגופו?

תירוץ: **כי לית ליה**: כל מה שרבי טרפון סובר שלא אומרים 'דיו' זה דוקא במקום שאם נאמר אותו יופרך כל הקל וחומר, דהיינו אם נאמר 'דיו' לגבי חצי נזק ממילא אין שום משמעות לקל וחומר מרה"ר. (כי אין צורך בקל וחומר ללמוד מרה"ר שישלם בחצר הניזק חצי נזק, שהרי התורה חייבה קרן תם חצי נזק בכל מקום. אלא כל הקל וחומר מרה"ר נצרך ללמד שבחצר הניזק ישלם נזק שלם. וממילא אם נאמר 'דיו' שישלם בחצר הניזק חצי נזק, אין שום משמעות לקל וחומר). ולכן בזה רבי טרפון לא סובר שאומרים 'דיו' אלא משלם נזק שלם. אבל לגבי תשלום מגופו ולא מהעלייה - בזה כן אומרים 'דיו' כי אין זה פורך את הקל וחומר מרה"ר שמשלם נזק שלם.